

2023-04-03

**Nacionalinių parlamentų narių elgesio priežiūros tyrimo ir procedūrinių ginčų
reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse, Kanadoje, JAV ir Jungtinėje
Karalystėje**

Šiame darbe apžvelgiami 12-os ES valstybių, Kanados, JAV ir JK nacionalinių parlamentų narių priežiūros tyrimo ir procedūrinių ginčų regulavimas ir praktika.

Iš apžvelgtų 15-os parlamentų 7-iuose (Estijos Rygikoge, Kanados Atstovų Rūmuose, Kanados Senate, Prancūzijos Nacionalinėje Asamblėjoje, Suomijos Eduskuntoje, Švedijos Riksdage ir Vokietijos Bundestage) nėra veikiančio komiteto ar kito parlamento struktūrinio padalinio, kuris vykdytų panašias funkcijas kaip Seimo Etikos ir procedūrų komisija, t. y. vykdytų tyrimus dėl parlamento narių elgesio pažeidimų. Tačiau Kanados Atstovų Rūmuose, Kanados Senate, Nyderlandų Antruosiuose Rūmuose ir Prancūzijos Nacionalinėje Asamblėjoje šias funkcijas vykdo specialūs parlamento paskirti nepriklausomi pareigūnai. O Vokietijos Bundestago pirmininkas gali inicijuoti ir atlikti procedūrinį tyrimą dėl Elgesio kodekso pažeidimų bei siūlyti parlamentui priimti sprendimą dėl sankcijų parlamento nariui skyrimo.

Išskirtinis teisinis regulavimas yra taikomas JK Bendruomenių Rūmuose. Bendruomenių Rūmų Parlamentinių standartų įgaliotinis – nepriklausomas Bendruomenių Rūmų pareigūnas (parlamento administracijos darbuotojas) vykdo Parlamento narių finansinių interesų registro ir Elgesio kodekso priežiūrą, o taip pat atlieka tyrimus dėl galimų Elgesio kodekso pažeidimų. O specialusis Bendruomenių Rūmų Standartų komitetas svarsto Parlamentinių standartų įgaliotinio pateiktas tyrimo išvadas ir pateikia savo vertinimą, skiria sankcijas savo nuožiūra, o dėl rimtų pažeidimų teikia rekomendacijas priimti sprendimus dėl sankcijų taikymo parlamentui. Be to, išskirtiniai yra Bendruomenių Rūmų Standartų komiteto sudarymo principai. Šį komitetą sudaro tiek parlamento nariai, tiek visuomenės atstovai (po 7 narius), o nuo 2019 m. Bendruomenių Rūmų sprendimu visuomenės atstovams buvo suteiktos balsavimo teisės ir jie tapo lygiaverčiais Standartų komiteto nariais.

Pažymėtina, kad 2018 m. Bendruomenių Rūmai patvirtino Parlamento elgesio kodeksą ir Nepriklausomą skundų ir konfliktų sistemą. Šis kodeksas buvo priimtas parlamente reaguojant į pranešimus apie patyčias, priekabiavimą ir dėl netinkamo seksualinio elgesio. Įgyvendinant Parlamento elgesio kodekso nuostatas, buvo sukurta Nepriklausomą skundų ir konfliktų sistema, kuria naudojantis bet kuris parlamente dirbantis, dirbęs anksčiau arba besilankantis asmuo turi teisę pateikti skundą arba kreiptis patarimo į nepriklausomus pareigūnus tam skirtais pagalbos telefono numeriais. Galutinį sprendimą dėl parlamento nario padaryto pažeidimo po atlikto tyrimo priima Nepriklausoma ekspertų grupė, kuri atlieka tiek apeliacinės institucijos funkciją, tiek ir priima sprendimus dėl sankcijų. Nustačius tam tikrus rimtus Parlamento elgesio kodekso pažeidimus, Nepriklausoma ekspertų grupė gali rekomenduoti Bendruomenių Rūmams laikinai sustabdyti parlamento nario įgaliojimus arba netgi pašalinti parlamento narį iš parlamento nario pareigų.

Iš apžvelgtų 15-os parlamentų teisiškai įpareigojantys parlamento narių (politikų) elgesio principus ir taisykles reglamentuojantys teisės aktai yra taikomi 11-oje parlamentų: Kanados Senate,

Kanados Atstovų Rūmuose, JAV Senate, JAV Atstovų Rūmuose, JK Bendruomenių Rūmuose, Latvijos Saeimoje, Nyderlandų Antruosiuose rūmuose, Portugalijos Respublikos Asamblėjoje, Prancūzijos Nacionalinėje Asamblėjoje, Slovėnijos Valstybės Susirinkime ir Vokietijos Bundestage. Estijos Rygikoge yra taikoma tik Rygikogo narių geroji praktika, kuri nėra teisiškai privaloma ir yra vertinama tik kaip rekomendacijos. Švedijos Riksdago narių Elgesio kodeksas taip pat nėra teisiškai privalomas, o jo taikymas yra grindžiamas prielaida, kad parlamento nariai turėtų vadovautis juo savo veikloje. O Suomijos Eduskuntoje parlamento narių veiklos elgesio principai iš viso nėra reglamentuoti atskiru teisės aktu. Slovakijos Nacionalinės Rados narių Elgesio kodeksas iki šiol netaikomas, nors ir parlamento Darbo tvarkos taisyklės numato, kad tokio pobūdžio teisės aktas turi būti priimtas.

Apžvelgtuose parlamentuose dažniausiai nėra specializuotų ar kitokių parlamento komitetų (kitų parlamento padalinių), kurie būtų atsakingi už procedūrinių ginčų sprendimą. Tokie komitetai veikia JK Bendruomenių Rūmuose ir Vokietijos Bundestage. Pavyzdžiui, Estijos Rygikoge tam tikrus procedūrinius ginčus sprendžia Rygikogo pirmininkas.

Apžvelgtų parlamentų komitetai arba kiti padaliniai (atsakingi pareigūnai) turi teisę parlamento nariams už elgesio principų ar taisyklių pažeidimus skirti įvairias sankcijas (drausmines nuobaudas) – nuo atsiprašymo iki pašalinimo iš parlamento nario pareigų. Už Elgesio kodekso pažeidimus parlamento nariams gali būti skiriamos ir finansinės baudmės (baudos arba darbo užmokesčio ar kitų išmokų mokėjimo sustabdymas, įpareigojimas atlyginti žalą). Tokio pobūdžio sankcijos yra taikomos Kanados Senate, JAV Senate, JAV Atstovų Rūmuose, JK Bendruomenių Rūmuose, Nyderlandų Antruosiuose Rūmuose, Prancūzijos Nacionalinėje Asamblėjoje, Slovakijos Nacionalinėje Radoje ir Vokietijos Bundestage.

Paprastai švelnesnės sankcijos, tokios kaip įpareigojimas atsiprašyti, yra skiriamos atsakingų parlamentų komitetų arba kitų padalinių (atsakingų parlamento pareigūnų) sprendimu, o griežtos sankcijos (baudos, laikinas įgaliojimų sustabdymas) – parlamento priimtu sprendimu. Tokia praktika yra taikoma Kanados Senate, Kanados Atstovų Rūmuose, JAV Atstovų Rūmuose, JK Bendruomenių Rūmuose, Latvijos Saeimoje, Nyderlandų Antruosiuose Rūmuose, Portugalijos Respublikos Asamblėjoje ir Slovakijos Nacionalinėje Radoje.

Dažniausiai yra numatomas tiek parlamento struktūrinių padalinių arba pareigūnų sprendimais, tiek pagal šių subjektų siūlymus parlamento sprendimu skirtų sankcijų apskundimo mechanizmas. Teisės apskusti sprendimus dėl sankcijų skyrimo parlamento nariams už elgesio pažeidimus nėra Latvijos Saeimoje, JK Bendruomenių Rūmuose, Slovakijos Nacionalinėje Radoje ir Slovėnijos Nacionaliniame Susirinkime.

Jeigu Bundestago plenarinio posėdžio metu kyla abejonių dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo, tuomet Bundestago pirmininkas priima sprendimą dėl tokio klausimo. Kitais atvejais išaiškinimą dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo priima Rinkimų priežiūros, imuniteto ir darbo tvarkos procedūrų komitetas. Bundestago pirmininkas, nuolatinis komitetas, frakcija, vienas ketvirtadalis Rinkimų priežiūros, imuniteto ir darbo tvarkos procedūrų komiteto narių arba 5 proc. visų Bundestago narių turi teisę prašyti, kad sprendimą dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo išaiškinimo priimtų Bundestagas. Jeigu tokio prašymo nėra, galutinį sprendimą dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo išaiškinimo priima Rinkimų priežiūros, imuniteto ir darbo tvarkos procedūrų komitetas.

Estija

Rygikogo Darbo tvarkos taisyklių ir vidaus taisyklių įstatymas¹ nenumato jokio parlamento padalinio (komiteto, komisijos ar kt.), kuris vykdytų parlamento narių etikos ir veiklos priežiūrą.

Be to, Rygikogo nariams nėra taikomas teisiškai privalomas Elgesio taisyklės nustatantis teisės aktas. 2014 m. gruodžio 17 d. parlamento seniūnų sueiga patvirtino Rygikogo narių gerąją

¹ Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act:
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/504062020005/consolide/current>

praktiką², tačiau šis dokumentas nėra teisiškai privalomas ir yra vertinamas kaip rekomendacijos, todėl už dokumente išdėstytų principų pažeidimus parlamento nariams negali būti taikomas jokios drausminės nuobaudos ar kitos sankcijos.

Rygiško tvarkos taisyklių ir vidaus taisyklių įstatyme yra tik įtvirtintos tam tikros taisyklės dėl tvarkos užtikrinimo plenarinių posėdžių metu.

Rygiškoje nėra parlamento padalinio (komiteto ar komisijos), kuris spręstų procedūrinius ginčus. Nuolatinis Konstitucinis komitetas (angl. *Constitutional Committee*) yra atsakingas ir už pasiūlymų ir pakeitimų dėl parlamento procedūrinių klausimų svarstymą.

Rygiško valdyba (Seimo valdybos atitikmuo) turi teisę priimti sprendimus dėl tam tikrų procedūrinių ginčų.

Kanada

Kanados Senatas

Kanados Senato narių, pareigūnų ir darbuotojų pagrindines elgesio ir etikos taisykles reglamentuoja Senatorių Etikos ir interesų konflikto kodeksas³.

Senatorių etikos ir interesų kodekso tikslai: išlaikyti ir sustiprinti visuomenės pasitikėjimą Senato bei Senato narių sąžiningumu ir suteikti Senato nariams gaires, sprendžiant klausimus dėl interesų konfliktų.

Pagal Senatorių Etikos ir interesų konflikto kodekso nuostatas, paskirtasis Senato Etikos pareigūnas ir Senato Etikos pareigūnų tarnyba atlieka Senato narių elgesio priežiūrą, Etikos ir interesų konflikto kodekso nuostatų laikymosi tvarką ir atlieka procedūrinius Etikos ir interesų konflikto kodekso pažeidimų tyrimus. Senato Etikos pareigūnų tarnyba savo funkcijas atlieka nepriklausomai ir turi tokias pat funkcines privilegijas kaip ir Senato nariai.

Remiantis Senatorių Etikos ir interesų konflikto kodekso 42–52 straipsnių nuostatomis, siekiant užtikrinti tinkamą Etikos ir interesų konflikto kodekso nuostatų įgyvendinimą, Senato Etikos pareigūnų tarnyba yra nustačiusi penkių etapų proceso planą, siekiant efektyviai atlikti procedūrinių pažeidimų tyrimus. Proceso planą sudaro:

- Senato narių interesų deklaracijos atitikties nustatymas;
- Senato Etikos pareigūnų tarybos vertinimas;
- Senato Etikos pareigūnų užklausos pateikimas Senato nariui ar kitam asmeniui;
- Senato Etikos pareigūnų tarnybos tyrimo iniciavimas;
- galutinio sprendimo patvirtinimas, kurį išreiškia Senato nariai.

Senato Etikos pareigūnų tarnybai prašymas dėl kodekso pažeidimų tyrimo pradėjimo gali būti pateikiamas raštu, jeigu kitas Senato narys turi pagrįstą įtarimą dėl pažeidimo įvykdymo. Po prašymo pateikimo Senato Etikos pareigūnų tarnyba raštu praneša suinteresuotiems asmenims dėl tyrimo pradžios, pateikia visą gautą informaciją ir informuoja apie tyrimo eigą. Kiekvienas Senato narys, pareigūnas ir darbuotojas, dalyvaujantis tyrimo procese, privalo bendradarbiauti su Senato Etikos pareigūnų tarnyba ir jos pareigūnais. Atlikus tyrimą ir nustačius, kad asmuo pažeidė Senatorių Etikos ir interesų konflikto kodekso nuostatas, Senato Etikos komiteto pareigūnas parengia sprendimo ataskaitą raštu, nurodydamas išvadas, priežastis ir rekomendacijas.

Po atlikto procedūrinio tyrimo Senato Etikos pareigūnų tarnyba, nustačiusi Senato nario, pareigūno arba darbuotojo pažeidimą, gali Senatui siūlyti patvirtinti šias priemones arba sankcijas:

- grąžinti gautą materialinę naudą;
- sumažinti arba panaikinti prieigas prie Senato išteklių;
- panaikinti suteiktus funkcinius pavidimus, pareigas arba įgaliojimus;

² *Good Practice of Members of the Riigikogu*: <https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/05/Riigikogu-liikme-hea-tava-ENG.pdf>

³ *Ethics and Conflict of Interest Code for Senators*: <https://seo-cse.sencanada.ca/en/code/ethics-and-conflict-of-interest-code-for-senators/all/>

- apriboti balsavimo teisę posėdžių metu;
- pakviesti arba įsakyti pateikti atsiprašymą nukentėjusiems asmenims arba asmeniui;
- skirti papeikimą;
- išreikšti nepasitikėjimą nusižengimą įvykdžiusiu asmeniu;
- pašalinti asmenį iš einamųjų pareigų.

Asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės rekomendacijos, turi teisę per 15 dienų nuo Senato Etikos pareigūnų tarnybos sprendimo gavimo datos pateikti apeliacinį skundą. Pažymėtina, kad Senato Etikos pareigūnų tarybai priėmus galutinį sprendimą, tačiau po apeliacinio skundo nustačius, kad Senato narys, pareigūnas arba darbuotojas įvykdęs nusižengimą ėmėsi visų pagrįstų priemonių, siekiant išvengti atitinkamų pasekmių, arba kad įvykdytas nusižengimas neturi didelės reikšmės ir buvo įvykdytas dėl neatsargumo, Senato Etikos pareigūnų tarnyba Senato nariams gali siūlyti panaikinti taikomas sankcijas.

Kanados Atstovų Rūmai

Atstovų Rūmų narių interesų konflikto kodeksas⁴ nustato pagrindines elgesio ir etikos taisykles Atstovų rūmų nariams. Šios taisyklės negalioja Atstovų Rūmų pareigūnams arba kitiems darbuotojams. Pagrindinis Atstovų Rūmų narių interesų konflikto kodekso tikslas – padėti nariams etiškai vykdyti savo pareigas. Atstovų Rūmų narių interesų konflikto kodeksas reglamentuoja privačių ir viešųjų interesų tvarką, informacijos laikymo ir pateikimo reikalavimus bei procedūrinių tyrimų atlikimo tvarką.

Pagal Atstovų Rūmų narių interesų konflikto kodekso 27–33 skyrių nuostatas, Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis⁵ yra atsakingas už kodekso nuostatų vykdymą Atstovų Rūmuose bei procedūrinių tyrimų atlikimą. Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis savo funkcijas atlieka nepriklausomai ir turi tokias pat funkcines privilegijas kaip Atstovų rūmų nariai.

Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis gali atlikti tyrimus dėl Atstovų Rūmų Etikos kodekso pažeidimų, siekiant užtikrinti tinkamą Atstovų Rūmų narių interesų konflikto kodekso nuostatų įgyvendinimą. Procedūrinis tyrimas gali būti pradėtas tada, kai Atstovų Rūmų narys turi pagrįstų įtarimų manyti, jog kitas asmuo pažeidė kodekso nuostatas. Pasirašytas tyrimo prašymas turi būti pateikiamas raštu. Po prašymo pateikimo Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis raštu praneša suinteresuotiems asmenims dėl tyrimo pradžios, pateikia visą gautą informaciją ir informuoja apie tyrimo eigą. Per 15 darbo dienų nuo tyrimo pradžios Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis turi atlikti išankstinį prašymo patikrinimą ir pateikti atsakymą abiem šalims, dalyvaujančios tyrimo, dėl pagrįstų priežasčių tęsti tyrimą. Jeigu, įgaliotinio sprendimu, pateiktas prašymas yra nerimtas, įžeidžiantis arba pateiktas nesąžiningai, jis turi teisę atmesti prašymo nagrinėjimą ir užbaigti tyrimo vykdymą, o apie tai pranešti Atstovų Rūmų Pirmininkui. Viso tyrimo metu Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis privalo suteikti asmenims galimybę dalyvauti tyrimo procese ir raštu, žodžiu arba per advokatą pareikšti savo nuomonę apie susidariusią situaciją.

Pažymėtina, kad procedūrinis tyrimas turi būti nutrauktas, jeigu nustatoma, kad padaryto nusižengimo klausimo tyrimą vykdo kita institucija arba asmeniui jau yra pareikšti kitos tiriančiosios institucijos kaltinimai.

Po atlikto procedūrinio tyrimo Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis, nustatęs Atstovų Rūmų nario padarytą pažeidimą, gali Atstovų Rūmų nariui rekomenduoti skirti atitinkamas sankcijas. Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis taip pat gali teikti rekomendacijas dėl Kodekso nuostatų teisinio išaiškinimo.

Asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės rekomendacijos, turi teisę per 10 dienų nuo Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinio priimto sprendimo gavimo datos pateikti apeliacinį skundą ir savo poziciją išsakyti dalyvaujant specialiaame posėdyje, kurio trukmė turi būti ne ilgesnė nei 20

⁴ *Conflict of Interest Code for Members of the House of Commons*: <https://www.ourcommons.ca/procedure/standing-orders/appal-e.html>

⁵ *The Conflict of Interest and Ethics Commissioner*: <https://ciec-ccie.parl.gc.ca/en/About-APropos/Pages/WhoWeAre-QuiNousSommes.aspx>

min. Pažymėtina, kad Interesų konfliktų ir etikos įgaliotiniui priėmus galutinį sprendimą, tačiau po apeliacinio skundo nustačius, kad Atstovų Rūmų narys, įvykdydamas nusižengimą, ėmėsi visų pagrįstų priemonių, siekiant išvengti atitinkamų pasekmių, arba kai įvykdytas nusižengimas neturi didelės reikšmės ir buvo įvykdytas dėl neatsargumo, Interesų konfliktų ir etikos įgaliotinis Atstovų Rūmų nariams gali siūlyti panaikinti taikomas sankcijas.

Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV)

JAV etikos taisyklės skirtos skatinti ir užtikrinti tinkamą valstybės pareigūnų elgesį. JAV Kongreso rūmuose esantis Senatas ir Atstovų rūmai turi atskiras etikos taisykles ir taisyklių įgyvendinimo mechanizmus.

JAV Senatas

JAV Senato politikų ir pareigūnų pagrindines elgesio ir etikos taisykles nustato Senato rūmų darbo reglamentas, kuriame yra pateikiamos Senato tarnybinio etikos kodekso nuostatos⁶.

Senato tarnybinio etikos kodekso 34–43 straipsniuose nustatyta pagrindinė Senato narių elgesio tvarka dėl viešųjų interesų ir konfliktų tvarkos laikymosi, finansinės informacijos atskleidimo, dovanų priėmimo, neuždirbtų pajamų ir honorarų gavimo, komandiruočių į užsienį organizavimo, politinio fondo veiklos organizavimo ir kt.

JAV Senato narių elgesio priežiūrą vykdo Senato Etikos komitetas, kurio veiklą reglamentuoja Senato Etikos komiteto darbo taisyklės⁷. Pagal Senato Etikos komiteto darbo taisykles, Etikos komitetas atlieka tris pagrindines funkcijas: teikia etikos taisyklių konsultacijas Senato nariams, pareigūnams ir darbuotojams, taip pat administruoja Senato finansinės informacijos atskleidimo principus ir atlieka tyrimus dėl Senato narių netinkamo elgesio.

Remiantis Senato Etikos komiteto darbo taisyklių 2 skyriaus nuostatomis, bet kuris Senato narys, pareigūnas ir darbuotojas gali pateikti skundą arba pranešimą, jeigu yra įtariama, jog kitas asmuo pažeidė Senato tarnybinio etikos kodekso nuostatas. Tokio pobūdžio skundai arba pranešimai gali būti pateikiami Etikos komiteto pirmininkui, pirmininko pavaduotojui, komiteto nariui arba Etikos komiteto administracijos darbuotojui.

Senato Etikos komitetui pateikiami skundai gali būti priimti ir nagrinėjami, jeigu:

- informacija apie pažeidimą pateikiama kartu su raštu išdėstytais situacijos faktais (pažeistas Senato tarnybinis etikos kodeksas, kiti įstatymai);
- informacija pateikiama anonimiškai;
- informacija pateikiama jau atliekant pažeidimo tyrimą arba apklausą, įskaitant ir informaciją, gautą iš kitų Senato komitetų ar pakomitečių;
- informacija gauta per viešosios žiniasklaidos priemones;
- informacija pateikiama iš bet kurio kito asmens, agentūros ar departamento, nesančio Senato struktūroje.

Po atlikto procedūrinio tyrimo Senato Etikos komitetas gali siūlyti patvirtinti šias drausmines rekomendacijas, kurias tvirtina Senato nariai eilinio posėdžio metu: priimti papeikimo arba žalos atlyginimo įsakymą, priimti rekomendaciją pašalinti arba laikinai nušalinti nuo pareigų Senato narį, padariusį nusižengimą. Pažymėtina, kad Senato nariui, įvykdžiusiam nusižengimą, gali būti skiriama švelnesnė drausminė rekomendacija, jeigu asmens padarytas nusižengimas yra netyčinis arba techninis. Tokiu atveju nusižengimą įvykdžiusiam Senato nariui gali būti skiriamas viešas arba asmeninis įspėjimas.

⁶ *The Senate Code of Official Conduct*: https://www.ethics.senate.gov/public/_cache/files/3507e6ae-2525-40ac-9ec8-7c6dbfe35933/2021---red-book---the-senate-code-of-official-conduct.pdf

⁷ *Rules of Procedure of Select Committee on Ethics*: https://www.ethics.senate.gov/public/_cache/files/01f06ea2-b5e1-4887-9250-dc84bdf88cb5/2021---blue-book---rules-of-procedure.pdf

Asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės rekomendacijos, gali per 30 dienų nuo Senato Etikos komiteto sprendimo gavimo datos pateikti apeliacinį skundą. Pagal Senato Etikos komiteto darbo taisykles, apeliacinio skundo prašymo svarstymas yra labai slaptas ir neiginčijamas. Jeigu pritariama pradėti nagrinėti apeliacinį skundą, posėdis dėl skundo svarstymo gali trukti ne ilgiau kaip 10 valandų nuo jo pradžios. Priimto apeliacinio skundo sprendimas turi būti pateikiamas Senato nariams, prašymo teikėjui ir Senato pirmininkui.

Pažymėtina, kad Senato Etikos komitetas gali surengti viešą arba vykdomąjį posėdį bet kuriuo atliekamo nusizengimo tyrimo metu. Senato Etikos komitetas suteikia galimybę atsakovui išsakyti savo poziciją prieš jam paskiriant drausminę priemonę.

JAV Atstovų Rūmai

JAV Atstovų Rūmuose pagrindines etikos ir elgesio taisykles visiems Atstovų Rūmų nariams, delegatams, nuolatiniais komisarams, pareigūnams ir rūmų darbuotojams nustato Atstovų Rūmų taisyklių vadovas⁸. Atstovų Rūmų taisyklių vadovas taip pat reglamentuoja Atstovų Rūmų Etikos kodeksą.

Pagal Atstovų Rūmų taisyklių vadovo 23 skyriaus nuostatas, Atstovų Rūmų Etikos komitetas yra atsakingas už Atstovų Rūmų Etikos kodekso išaiškinimų teikimą ir Etikos kodekso įgyvendinimo priežiūrą bei vykdymą. Atstovų Rūmų Etikos komiteto veiklą reglamentuoja Etikos komiteto darbo tvarkos taisyklės⁹.

Remiantis Atstovų Rūmų Etikos komiteto darbo tvarkos taisyklių 2 skyriaus nuostatomis, Etikos komitetas gali atlikti tyrimus dėl Atstovų Rūmų Etikos kodekso pažeidimų. Atstovų Rūmų Etikos komitetui teikiami skundai, pranešimai arba informacija turi būti išdėstyti raštu, tinkamai registruoti ir su notaro patvirtinimu. Taip pat tyrimo pradėjimo prašyme turi būti išdėstytas Elgesio kodekso arba kito teisės akto pažeidimo pobūdis, įtarimai ir kita tyrimui naudinga informacija. Skunde arba prašyme neturi būti jokių nesusijusių užuominų, spekuliatyvių teiginių ar baigtinių pareiškimų. Bet kokie prašymo pateikėjo turimi dokumentai, susiję su tyrimu, gali būti pateikiami kartu su prašymo forma. Pažymėtina, kad kartu su prašymo forma turi būti pateikiamas patvirtinimas, kad skundo pareiškėjas nurodo tikrą prašymo kopiją, o pateikta informacija yra teisinga. Pažymėtina, kad pateikti prašymą gali kitas narys, pareigūnas arba darbuotojas, dirbantis Atstovų Rūmuose.

Po prašymo dėl tyrimo pradėjimo pateikimo datos Atstovų Rūmų Etikos komitetas turi 14 dienų įvertinti pateiktos informacijos tikrumą ir tinkamumą. Nustačius, kad pateikta informacija yra teisinga, skelbiamas tyrimo pradėjimas, ir Atstovų Rūmų Etikos komitetas per 45 kalendorines dienas turi atlikti tyrimą ir pateikti galutinį tyrimo sprendimą. Pažymėtina, kad Atstovų Rūmų Etikos komitetas taip pat turi teisę atmesti skundo arba prašymo nagrinėjimą, o apie tokį sprendimą informuoti skundo pateikėją ir atsakovą.

Po atlikto procedūrinio tyrimo Atstovų Rūmų Etikos komitetas, nustatęs Atstovų Rūmų nario pažeidimą, gali patvirtinti šias rekomendacines priemones. Rekomendacines priemones tvirtina Atstovų Rūmų nariai eilinio posėdžio metu:

- pašalinti asmenį iš Atstovų Rūmų;
- skirti papeikimą;
- skirti finansinę baudą;
- skirti parlamentinių teisių, įgaliojimų, privilegijų apribojimus ar imuniteto atėmimą.

Po atlikto procedūrinio tyrimo Atstovų Rūmų Etikos komitetas, nustatęs Atstovų Rūmų pareigūno arba darbuotojo pažeidimą, gali patvirtinti šias rekomendacines priemones. Rekomendacines priemones taip pat tvirtina Atstovų Rūmų nariai eilinio posėdžio metu:

- pašalinti asmenį iš einamų pareigų Atstovų Rūmuose;

⁸ *Rules of the House of Representatives:*

<https://rules.house.gov/sites/republicans.rules118.house.gov/files/documents/Rules%20and%20Resources/118-House-Rules-Clerk.pdf>

⁹ *Rules of Committee on Ethics:*

<https://ethics.house.gov/sites/ethics.house.gov/files/documents/CoE%20Adopted%20Rules%20118th.pdf>

- skirti papeikimą;
- skirti finansinę baudą.

Asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos rekomendacinės priemonės, gali per 30 dienų nuo Atstovų Rūmų Etikos komiteto sprendimo gavimo datos pateikti sprendimo apeliacinį skundą. Apeliacinio skundo prašyme turi būti pateikiami neigiami, teigiami arba alternatyvūs argumentai, įrodymai ir kita svarbi informacija. Pažymėtina, kad asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos rekomendacinės priemonės, per 10 dienų nuo pareiškimo gavimo gali teikti prašymą atmesti paskirtas rekomendacines priemones. Atstovų Rūmų Etikos komitetas per 10 dienų nuo prašymo atmesti rekomendacines priemones gavimo dienos turi įvertinti ir parengti galutinį sprendimą. Prašymas atmesti rekomendacines priemones gali būti teikiamas atsižvelgiant į tai, kad įtariamo pažeidimo informacija nėra teisinga.

Pažymėtina, kad Atstovų Rūmų Etikos komitetas gali surengti viešą arba vykdomąjį posėdį bet kuriuo atliekamo nusižengimo tyrimo metu.

Jungtinė Karalystė

Bendruomenių Rūmų specialusis Standartų komitetas¹⁰ (angl. *The Committee on Standards*) svarsto visus klausimus, susijusius su Elgesio kodekso priežiūra.

Standartų komitetas svarsto Parlamentinių standartų įgaliojimo pateiktas tyrimo išvadas ir pateikia savo vertinimą, skiria sankcijas savo nuožiūra, o dėl rimtų pažeidimų teikia rekomendacijas parlamentui priimti sprendimus dėl sankcijų taikymo.

Standartų komiteto sudėtis

Standartų komitetą sudaro parlamento nariai ir visuomenės atstovai¹¹ (*lay members*), kurie veikia kartu su Parlamentiniu standartų įgaliojiniu (*Parliamentary Commissioner for Standards*). Parlamentinis standartų įgaliojimas yra nepriklausomas Bendruomenių Rūmų pareigūnas (parlamento administracijos darbuotojas), kurio pagrindinis uždavinys yra vykdyti parlamento narių Finansinių interesų registro ir Elgesio kodekso priežiūrą¹². Šis pareigūnas konsultuoja Standartų komitetą klausimais, susijusiais su Elgesio kodeksu.

Standartų komitetą sudaro 14 narių – 7 Bendruomenių Rūmų nariai ir 7 visuomenės atstovai¹³. Nuo 2019 m. Bendruomenių Rūmų sprendimu visuomenės atstovams buvo suteiktos balsavimo teisės ir jie tapo lygiaverčiais Standartų komiteto nariais. Be to, visuomenės atstovai turi teisę pateikti savo nuomonę, kuri yra įtraukiama į Standartų komiteto priimamas išvadas. Standartų komiteto kворumą sudaro 6 komiteto nariai: 3 parlamento nariai ir 3 visuomenės atstovai.

Visuomenės atstovų įtraukimo į Standartų komiteto sudėtį tikslas yra suteikti nepriklausomą ir išorinį požiūrį į komitete svarstomus klausimus.

Visuomenės atstovai, kandidatuojantys į Standartų komiteto narius, yra atrenkami atviro ir nešališko konkurso būdu, stengiantis, kad jie turėtų skirtingą patirtį ir išlaikant lyčių balansą (atrenkamos 4 moterys ir 3 vyrai). Taip pat visuomenės atstovams taikomas reikalavimas turėti didelę veiklos priežiūros patirtį, pavyzdžiui, turėti patirties vykdant medicinos darbuotojų veiklos priežiūrą ir turėti kitą svarbią patirtį (pavyzdžiui, darbo patirtis seksualinės prievartos prevencijos srityje).

¹⁰ UK Parliament. *Role - Committee on Standards*: <https://committees.parliament.uk/committee/290/committee-on-standards/role/>

¹¹ UK Parliament. 13 September 2021. *Lay members - Committee on Standards*: <https://committees.parliament.uk/committee/290/committee-on-standards/content/116434/lay-members-committee-on-standards/>

¹² UK Parliament. *Parliamentary Commissioner for Standards*: <https://www.parliament.uk/mps-lords-and-offices/standards-and-financial-interests/parliamentary-commissioner-for-standards/>

¹³ UK Parliament. Commons Select Committee. *Committee on Standards. Membership*: <https://committees.parliament.uk/committee/290/committee-on-standards/membership/>

Parlamentinis standartų įgaliotinis ir skundų dėl parlamento narių elgesio nagrinėjimas

Parlamentinių standartų įgaliotinis – nepriklausomas Bendruomenių Rūmų pareigūnas (parlamento administracijos darbuotojas) vykdo Parlamento narių finansinių interesų registro ir Elgesio kodekso priežiūrą, o taip pat atlieka tyrimus dėl galimų Elgesio kodekso pažeidimų.

Pagrindinės Parlamentinių standartų įgaliotinio funkcijos yra šios:

- tirti skundus dėl galimų parlamento narių įvykdytų Elgesio kodekso pažeidimų;
- vykdo gautų skundų iš parlamento bendruomenės atstovų dėl galimų parlamento narių seksualinio priekabiavimo, patyčių ar netinkamo seksualinio elgesio atvejų;
- vykdo Elgesio kodekso nuostatų peržiūrą ir teikia rekomendacijas Standartų komitetui;
- valdo Parlamento narių finansinių interesų registrą ir kitus tris parlamento narių interesų registrus.

Standartų komiteto funkcijos ir skundų dėl parlamento narių elgesio nagrinėjimas

Pagrindinė Standartų komiteto funkcija yra Parlamentinių standartų įgaliotinio veiklos priežiūra. Standartų komitetas nevykdo tyrimų dėl individualių skundų ir nesikiša į Parlamentinio standartų įgaliotinio išnagrinėto skundo išvadų turinį¹⁴.

Standartų komitetas turi teisę paprašyti papildomos informacijos arba pateikti papildomus paklausimus po to, kai Parlamentinių standartų įgaliotinis komitetui pateikė savo atlikto tyrimo rezultatus. Standartų komitetas svarsto Parlamentinių standartų įgaliotinio pateiktas tyrimo išvadas ir pateikia savo vertinimą, skiria sankcijas savo nuožiūra, o dėl rimtų pažeidimų teikia rekomendacijas parlamentui priimti sprendimus dėl sankcijų taikymo. Parlamento narys, kuriuo atžvilgiu buvo atliktas tyrimas, turi teisę pateikti savo poziciją plenariniame posėdyje, o pozicija yra išdėstoma parlamento nario Standartų komitetui pateiktų įrodymų formatu¹⁵.

Standartų komitetas atlieka šias pagrindines funkcijas¹⁶:

- vykdo Parlamentinių standartų įgaliotinio veiklos priežiūrą;
- nagrinėja Parlamentinių standartų įgaliotinio pateiktus pasiūlymus dėl Parlamento narių finansinių interesų registro ir kitų parlamento įsteigtų interesų registro valdymo, išlaikymo ir prieinamumo;
- kartas nuo karto peržiūri Parlamento narių finansinių interesų registro ir kitų parlamento įsteigtų interesų registro formatus ir jų turinį;
- svarsto Parlamentinių standartų įgaliotinio perduotus skundus, susijusius su interesų registravimu ar deklaravimu;
- svarsto bet kokius su parlamento narių elgesiu susijusius klausimus, įskaitant skundus dėl parlamento narių galimai padarytų Elgesio kodekso pažeidimų, į kuriuos komiteto dėmesį atkreipė Parlamentinių standartų įgaliotinis;
- teikia rekomendacijas dėl Elgesio kodekso pakeitimų ir patobulinimų.

Parlamento narių Elgesio kodeksas, Parlamento elgesio kodeksas ir Nepriklausoma skundų ir konfliktų sistema

Bendruomenių Rūmai Elgesio kodeksą (*Code of Conduct*) priėmė 1995 m., o paskutinę Elgesio kodekso redakciją parlamentas patvirtino 2022 m. gruodžio 12 d. kartu su atnaujintomis

¹⁴ UK Parliament. 3 September 2019. *How the Committee operates*:

<https://committees.parliament.uk/committee/290/committee-on-standards/news/105476/how-the-committee-operates/>

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ UK Parliament. Role - Committee on Standards: <https://committees.parliament.uk/committee/290/committee-on-standards/role/>

Parlamento narių elgesio taisyklių gairėmis¹⁷. Elgesio kodekse įtvirtinti 7 viešojo gyvenimo principai, kuriais privalo vadovautis parlamento nariai ir 11 elgesio taisyklių. Pavyzdžiui, Elgesio kodekse yra įtvirtinta tokia elgesio taisyklė, kad parlamento nariai privalo tiek su savo personalu, tiek su parlamento lankytojais ir kitais parlamente ar parlamentui dirbančiais asmenimis elgtis mandagiai, sąžiningai ir pagarbiai. Taip pat viena Elgesio kodekso taisyklių reikalauja, kad parlamento nariai griežtai laikytųsi lobizmo taisyklių, kurios yra nurodytos Parlamento narių elgesio taisyklių gairėse.

2018 m. Bendruomenių Rūmai patvirtino Parlamento elgesio kodeksą¹⁸ (*Behaviour Code for Parliament*) ir Nepriklausomą skundų ir konfliktų sistemą (*Independent Complaints and Grievance Scheme (ICGS)*)¹⁹. Šis kodeksas buvo priimtas parlamente reaguojant į pranešimus apie patyčias, priekabiavimą ir dėl netinkamo seksualinio elgesio. Įgyvendinant Parlamento elgesio kodekso nuostatas, buvo sukurta Nepriklausomą skundų ir konfliktų sistema, kuria naudojantis bet kuris parlamente dirbantis, dirbęs anksčiau arba besilankantis asmuo turi teisę pateikti skundą arba kreiptis patarimo į nepriklausomus pareigūnus tam skirtais pagalbos telefono numeriais. Skundą galima pateikti dėl patyčių, priekabiavimo ar netinkamo seksualinio elgesio galimai patirtų iš tiek esamų parlamento narių, tiek buvusių parlamento narių, tiek dėl politinio ir parlamento administracijos darbuotojų, tiek dėl kitų leidimą lankytis parlamento rūmuose asmenų pusės. Skundus dėl parlamento narių elgesio tiria Parlamentinių standartų įgaliotinis²⁰.

Galutinį sprendimą dėl parlamento nario padaryto pažeidimo po atlikto tyrimo priima Nepriklausoma ekspertų grupė (*The Independent Expert Panel*), kuri atlieka tiek apeliacinės institucijos funkciją, tiek ir priima sprendimus dėl sankcijų. Nustačius tam tikrus rimtus Parlamento elgesio kodekso pažeidimus, Nepriklausoma ekspertų grupė gali rekomenduoti Bendruomenių Rūmams laikinai sustabdyti parlamento nario įgaliojimus arba netgi pašalinti parlamento narį iš parlamento nario pareigų.

Standartų komiteto taikomos sankcijos parlamento nariams už Elgesio kodekso pažeidimus

Standartų komitetas turi teisę ir diskreciją parlamento nariams už Elgesio kodekso pažeidimus skirti įvairias sankcijas²¹:

- pripažinti parlamento narį pažeidus Elgesio kodeksą, tačiau neskirti jokios sankcijos. Yra laikoma, kad vien informacijos apie pažeidimo padarymą ir tokios komiteto išvados paviešinimas yra tam tikra prasme sankcija savaime;
- pareikalauti iš parlamento nario atsiprašyti žodžiu arba raštu. Atsiprašymo forma priklauso nuo padaryto pažeidimo rimtumo. Pavyzdžiui, Standartų komitetas gali pareikalauti parlamento nario raštu atsiprašyti Bendruomenių Rūmų pateikiant raštišką atsiprašymą pačiam Komitetui. Taip pat Komitetas gali įpareigoti parlamento narį atsiprašyti parlamento nariui padarant pareškimą plenarinių posėdžių salėje. Atsiprašymo tekstas turi būti suderintas su parlamento pirmininku, o Standartų komitetas gali pareikalauti, kad atsiprašymo tekstas arba kita atsiprašymo forma būtų suderinta su šio Komiteto pirmininku. Standartų komitetas taip pat tikisi, kad atsiprašymas turi būti nedviprasmiškas. Komitetas gali pareikalauti parlamento nario atsiprašyti įžeistos pusės arba Parlamentinių standartų įgaliotinio ir jo darbuotojų;

¹⁷ House of Commons. *The Code of Conduct approved by the House of Commons on 12 December 2022 together with The Guide to the Rules relating to the Conduct of Members Approved by the House of Commons on 12 December 2022*: <https://publications.parliament.uk/pa/cm5803/cmcode/1083/1083.pdf>

¹⁸ UK Parliament. *Behaviour Code*: <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/conduct-in-parliament/ukparliamentbehaviourcode.pdf>

¹⁹ UK Parliament. *The Independent Complaints and Grievance Scheme (ICGS)*: <https://www.parliament.uk/about/independent-complaints-and-grievance-scheme/>

²⁰ parliament. uk. *Independent Complaints and Grievance Scheme. Making a Complaint, a Guide for Complainants*: <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/icgs-documents/making-a-complaint-a-guide-for-complainants.pdf>

²¹ House of Commons. Committee on Standards. *Sanctions in respect of the conduct of Members. Seventh Report of Session 2019–21*: <https://committees.parliament.uk/publications/1961/documents/19118/default/>

- pareikalauti žalos atlyginimo. Tuo atveju, jeigu parlamento narys neteisėtai panaudojo valstybės lėšas ar paslaugas ir tokiu būdu tyčia ar dėl kitų priežasčių pažeidė Elgesio kodeksą, komitetas gali pareikalauti, kad parlamento narys atlygintų visą ar dalį lėšų už padarytą žalą. Nuo 1995 m. tokia sankcija buvo pritaikyta 28 kartus, o žalos atlyginimo suma svyravo nuo 285 iki 28 000 svarų sterlingų. Didžioji dalis tokio pobūdžio sankcijų buvo pritaikytos iki 2010 m., t. y. iki tol, kol buvo įsteigta Nepriklausoma parlamentinių standartų tarnyba²², kur prižiūri parlamento narių išlaidų apmokėjimą. Jokios išlaidų sąskaitos nėra apmokamos prieš tai jų nepateikus šiai įstaigai. Parlamentinei veiklai skirtų išlaidų panaudojimo ataskaitos yra skelbiamos viešai. Vis dėlto Standartų komitetas retkarčiais pritaiko žalos atlyginimo sankcijas. Pavyzdžiui, tai atvejais, kuomet parlamento narys neteisėtai naudojasi parlamento kanceliarišomis priemonėmis ir pan.;
- kai parlamento narys laiku nepateikia informacijos apie finansinius interesus, Standartų komitetas turi teisę nurodyti, kad Parlamento narių finansinių interesų registre padarytas įrašas būtų paryškintas tam tikram laikotarpiui (paprastai metams) ir tokiu būdu būtų atkreipiamas visuomenės dėmesys į tokį Elgesio kodekso pažeidimą.

Standartų komitetas gali priimti sprendimą rekomenduoti parlamentui pritaikyti šias sankcijas parlamento nariui²³:

- *parlamento nario laikinas įgaliojimų sustabdymas*. Nuo 1995 m. šią sankciją parlamentui Standartų komitetas rekomendavo pritaikyti 15 kartų, o parlamentas visais atvejais pritarė tokios sankcijos pritaikymui. Parlamento nario įgaliojimų sustabdymo trukmė buvo nuo 5 dienų iki 12 mėnesių. Šios sankcijos pritaikymas reiškia, kad parlamento narys atitinkamu laikotarpiu neturi teisės dalyvauti parlamento darbe (dalyvauti plenariniuose ir komitetų posėdžiuose, balsuoti, pateikti klausimus teisės aktų projektų ar pasiūlymų teisės aktų projektams). Taip pat parlamento nariai, kurių atžvilgiu pritaikyta tokia sankcija, negali patekti į parlamento pastatą bei dalyvauti komitetų posėdžiuose, vykstančiuose tiek parlamento viduje, tiek išorėje. Įgaliojimų sustabdymo laikotarpiu parlamento nariui nėra mokamas darbo užmokestis, tačiau darbo užmokestis ir toliau yra mokamas parlamento nario personalui, o taip pat yra apmokamos išlaidos, susijusios su darbu rinkimų apygardoje. Tuo atveju, jeigu parlamentas priima sprendimą sustabdyti parlamento nario įgaliojimus ne trumpesniam kaip 10 plenarinių posėdžių dienų laikotarpiui arba ne trumpesniam kaip 14 kalendorinių dienų laikotarpiui, gali būti inicijuojama parlamento nario atšaukimo procedūra²⁴ (t. y. parašų rinkimas dėl peticijos atšaukti parlamento narį atitinkamoje vienmandatėje rinkimų apygardoje²⁵).
- pati griežčiausia sankcija, kurią Standartų komiteto siūlymu gali skirti parlamentas, yra parlamento *nario pašalinimas iš pareigų* (įgaliojimų nutraukimas). Pažymėtina, kad ši sankcija paskutinį kartą buvo pritaikyta tik 1947 m. Iki šiol Standartų komitetas nėra pateikęs rekomendacijos parlamentui pritaikyti šią griežčiausią sankciją parlamento nariui.

Jau ilgą laiką Bendruomenių Rūmuose vyksta diskusijos apie tai, kad egzistuojančios sankcijos, taikomos parlamento nariams už Elgesio kodekso pažeidimus yra nepakankamos.

²² Independent Parliamentary Standards Authority (IPSA): <https://www.theipsa.org.uk/>

²³ House of Commons. Committee on Standards. *Sanctions in respect of the conduct of Members. Seventh Report of Session 2019–21*: <https://committees.parliament.uk/publications/1961/documents/19118/default/>

²⁴ House of Commons Library. Research Briefing. Recall Elections: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn05089/>

²⁵ Parašai paremti peticiją pradedami rinkti ne vėliau kaip per dešimt darbo dienų nuo dienos, kuomet Bendruomenių Rūmų pirmininkas parlamento posėdyje paskelbė apie atsiradusį pagrindą dėl parlamento nario atšaukimo. Tam, kad parlamento narys būtų atšauktas atsiradus tam tikriems pagrindams, atitinkamoje vienmandatėje rinkimų apygardoje turi būti surinkta ne mažiau kaip 10 proc. rinkėjų parašų paremti peticiją, kuria siekiama atšaukti parlamento narį iš pareigų ir surengti naujus rinkimus. Pažymėtina, kad atšauktas parlamento narys išlaiko teisę dalyvauti naujuose parlamento rinkimuose.

Pavyzdžiui, 2002 m. Bendruomenių Rūmų Jungtinis privilegijų komitetas rekomendavo, kad parlamentas turėtų teisę skirti finansines baudas parlamento nariams²⁶.

Parlamentinių standartų įgaliotinis 2019 m. už Elgesio kodekso pažeidimus yra pasiūlęs parlamentui patvirtinti naujas sankcijas, tokias kaip tam tikram laikotarpiui neleisti naudotis parlamento nariui teikiamomis paslaugomis, uždrausti būti paskirtiems į komitetus ar kitus parlamento organus ir uždrausti dalyvauti oficialiose komandiruotėse užsienyje.

Galimybė parlamento nariui apskųsti sprendimą dėl sankcijų pritaikymo

Parlamento priimti sprendimai dėl sankcijų parlamento nariams pritaikymo negali būti skundžiami teismui.

Procedūrų komitetas

Bendruomenių Rūmų specialusis Procedūrų komitetas²⁷ pagal Parlamento statuto²⁸ 147 straipsnį yra atsakingas už Darbo tvarkos taisyklių taikymo praktiką ir procedūras vykdant parlamento darbą. Šis komitetas turi teisę teikti parlamentui rekomendacijas dėl plenarinių posėdžių rengimo, o taip pat ir dėl visų kitų Bendruomenių Rūmų veiklos procedūrų ir praktikos aspektų. Procedūrų komitetas reguliariai savo iniciatyva svarsto siūlymus dėl Parlamento statute įtvirtintų darbo tvarkos procedūrų pakeitimo. Komitetas taip svarsto prašymus, gautus iš parlamento, parlamento pirmininko, Bendruomenių Rūmų lyderio (*The Leader of the House*), komitetų arba individualių parlamento narių dėl tam tikrų procedūrinių ginčų ar klausimų, dėl kurių turi būti priimtas sprendimas.

Latvija

Pagal Saeimos Darbo tvarkos taisykles²⁹, yra sudaromas Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komitetas³⁰ (angl. *Mandate, Ethics and Submissions Committee*). Šis komitetas yra vienas iš 17-os Saeimos nuolatinių komitetų, kurių narių skaičių ir darbo veiklos principus nustato Saeima.

Pagal Saeimos Darbo tvarkos taisyklių 179 straipsnį Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komitetą sudaro po du narius iš kiekvienos parlamente veikiančios frakcijos.

Šio komiteto nariai turi susilaikyti nuo bet kokių veiklų, kurios gali būti vertinamos kaip nepagrįsti veiksmai, nukreipti prieš politinius oponentus arba kaip nepagrįstas Saeimos narių elgesio pateisinimas dėl jų politinės priklausomybės.

Saeimos narių Etikos kodeksas

2006 m. buvo priimtas Saeimo Darbo taisyklių įstatymo pakeitimas, kuriuo šis įstatymas buvo papildytas Saeimo narių etikos kodeksu (t. y. šis kodeksas yra sudėtinė Darbo tvarkos taisyklių dalis). Už šio Etikos kodekso priežiūrą yra atsakingas Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komitetas.

Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komiteto funkcijos ir skundų dėl Saeimos narių elgesio nagrinėjimas

²⁶ House of Commons. Committee on Standards. Sanctions in respect of the conduct of Members. Seventh Report of Session 2019–21: <https://committees.parliament.uk/publications/1961/documents/19118/default/>

²⁷ UK Parliament. Procedure Committee: <https://committees.parliament.uk/committee/126/procedure-committee>

²⁸ Standing Orders. Public Business 2021: https://publications.parliament.uk/pa/cm5802/cmstords/so_804_2021/so-804_02122021v2.pdf

²⁹ Rules of Procedure of the Saeima: <https://www.saeima.lv/en/legislative-process/rules-of-procedure>

³⁰ The Mandate, Ethics and Submissions Committee:

https://www.saeima.lv/faktulapas/Mandatu_etikas_un_iesniegumu_komisija_faktu_lapa_ENG.pdf

Saeimos Darbo tvarkos taisyklių 179 straipsnyje yra nustatytos šios Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komiteto funkcijos:

- rengti išvadas Saeimai dėl Saeimos nario įgaliojimų nutūkimo;
- rengti Saeimos nutarimo projektus dėl Generalinio prokuroro tarnybos prašymo leisti pradėti baudžiamąjį Saeimos nario persekiojimą, jį sulaikyti, suimti, vykdyti kratą ar kitaip suvaržyti jo laisvę;
- vykdyti Saeimos narių Etikos kodekso priežiūrą ir svarstyti galimus šio kodekso pažeidimus;
- rengti mėnesines ataskaitas dėl Saeimos Viešųjų ryšių skyriaus gautų kreipimūsi ir dėl atsakymų į juos, kuriuos parengė Saeimos Prezidiumas, frakcijos, komitetai ir kiti Saeimos padaliniai;
- vieną kartą per sesiją pateikti ataskaitą plenarinio posėdžio metu apie Saeimos nariams skirtas baudas už administracinius pažeidimus, padarytus praėjusios sesijos metu. Ataskaitoje nurodoma, kokius administracinius pažeidimus padarė parlamento narys, institucija, kuri skyrė administracinę baudą, baudos dydį ir datą, nuo kurios įsigaliojo sprendimas skirti baudą.

Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komitetas privalo ne vėliau kaip po savaitės imtis įvertinti gautą skundą dėl Saeimos narių Etikos kodekso pažeidimo, kurį pateikė parlamento narys, parlamento narių grupė ar parlamento frakcija. Pateiktame skunde turi būti nurodyta:

- konkretaus atvejo esmė;
- konkretūs galimi Saeimos narių Etikos kodekso pažeidimai;
- įrodymai, jeigu juos skundo teikėjas turi;
- kiti faktai, kurie gali būti svarbūs atliekant tyrimą.

Tuo atveju, jeigu Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komitetas įvertina, kad skundas nėra pagrįstas, jis yra nedelsiant grąžinamas skundo teikėjui su prašymu jį papildyti ir pateikti konkretesnės informacijos.

Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komitetas, įvertinęs gautą skundą dėl Saeimos narių Etikos kodekso pažeidimo kaip pagrįstą, ne vėliau kaip per savaitę pradeda tokio skundo nagrinėjimą. Skundas pradedamas nagrinėti Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komiteto viešuose posėdžiuose ne vėliau kaip per dvi savaites nuo sprendimo pradėti skundo nagrinėjimo priėmimo. Dviejų trečdalių šio komiteto narių sprendimu skundas gali būti nagrinėjamas uždaruose posėdžiuose.

Sankcijų už Etikos kodekso pažeidimus skyrimas

Mandatų, etikos ir įstatymų leidybos iniciatyvų komitetas, išnagrinėjęs skundą ir nustatęs, kad buvo padarytas Saeimos narių Etikos kodekso pažeidimas, priima vieną iš šių sprendimų:

- skirti Saeimos nariui žodinį įspėjimą, kuris yra įtraukiamas į Komiteto posėdžio protokolą;
- skirti Saeimos nariui rašytinį įspėjimą;
- skirti Saeimos nariui rašytinį įspėjimą ir paskelbti apie tai Saeimos plenariniame posėdyje, o šį Komiteto sprendimą paskelbti oficialiame teisės aktų leidinyje;
- pasiūlyti Saeimai priimti sprendimą dėl Saeimos nario teisės pasisakyti Saeimos plenariniame posėdyje atėmimo ir parengti tokio Saeimos nutarimo projektą;
- pasiūlyti Saeimai priimti sprendimą dėl draudimo Saeimos nariui dalyvauti nuo vieno iki šešių plenarinių Saeimos posėdžių ir parengti tokio Saeimos nutarimo projektą.

Nyderlandų Antrųjų Rūmų (žemųjų rūmų) narių elgesio principus reglamentuoja Antrųjų Rūmų narių Elgesio kodeksas³¹. Pagrindinis šio kodekso tikslas – didinti sąžiningumo taisyklių supratimą ir taikymą. Antrųjų rūmų Elgesio kodekso nuostatos reglamentuoja privačių ir viešųjų interesų nuostatas, dovanų ir paslaugų priėmimo draudimą, kuriomis siekiama paveikti Antrųjų Rūmų nario veiksmus, elgesio ir etikos principus, kelionių į užsienį taisykles ir transporto bei apgyvendinimo išlaidų nuostatas.

2021 m. balandžio 1 d. įsigaliojo Nyderlandų Antrųjų Rūmų narių Elgesio kodekso priežiūros ir vykdymo reglamentas³². Remiantis reglamento pagrindu, Antruosiuose Rūmuose buvo įsteigta Sąžiningumo tyrimų tarnyba. Sąžiningumo tyrimų tarnyba vykdo Etikos kodekso įgyvendinimo priežiūrą, nagrinėja piliečių ir kitų Antrųjų Rūmų narių skundus dėl netinkamo Antrųjų Rūmų narių elgesio bei vykdo procedūrinius pažeidimų tyrimus. Pažymėtina, kad Nyderlandų Antrųjų Rūmų nariai gali kreiptis į Sąžiningumo tyrimų tarnybą ir gauti patarimus dėl Elgesio kodekso taisyklių taikymo.

Pagal Nyderlandų Antrųjų Rūmų narių Elgesio kodekso priežiūros ir vykdymo reglamento 6–11 straipsnius, kiekvienas Antrųjų Rūmų narys, pareigūnas arba darbuotojas gali pateikti skundą dėl Elgesio kodekso pažeidimo. Skundai Sąžiningumo tyrimų tarnybai turi būti pateikiami raštu. Pateikiamame skunde taip pat turi būti išdėstytas Elgesio kodekso arba kito teisės akto pažeidimo pobūdis, įtarimai ir kita tyrimui naudinga informacija.

Pažymėtina, kad Sąžiningumo tyrimų tarnyba gali nuspręsti nenagrinėti skundo, jeigu yra pagrįstų priežasčių manyti, kad pateiktas skundas yra akivaizdžiai nepagrįstas ir neatitinkantis nurodytų reikalavimų. Taip pat Sąžiningumo tyrimų tarnyba nenagrinėja galimos nusikalstamos veiklos, įvykdytos Nyderlandų Antruosiuose Rūmuose. Tokio pobūdžio informacija yra perduodama nagrinėti kitoms suinteresuotoms institucijoms.

Po atlikto procedūrinio tyrimo Sąžiningumo tyrimų tarnyba, nustačiusi Antrųjų Rūmų nario, pareigūno arba darbuotojo pažeidimą, gali Antrųjų Rūmų nariams siūlyti patvirtinti šias sankcijas:

- atlyginti padarytą žalą arba ištaisyti padarytą klaidą;
- skirti papeikimą;
- pašalinti narį iš plenarinių posėdžių ne ilgiau kaip vienam mėnesiui, išskyrus teisę balsuoti plenarinių posėdžių metu ir dalyvavimą komitetų posėdžiuose bei kitoje Antrųjų Rūmų vardu rengiamoje veikloje.

Asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės rekomendacijos, turi teisę per 2 savaites nuo pranešimo gavimo datos pateikti apeliacinį skundą. Po apeliacinio skundo pateikimo Antrieji Rūmai privalo sudaryti laikinąją apeliacinę komisiją. Laikinosios apeliacinės komisijos užduotis – atsižvelgiant į procedūrinio tyrimo sprendimą ir atitinkamus faktus, įvertinti, ar Sąžiningumo tyrimų tarnyba pagrįstai pateikė tyrimo sprendimą. Po laikinosios apeliacinės komisijos sprendimo pateikimo komisijos veikla yra nutraukiama.

Portugalija

Portugalijos Respublikos Asamblėjos narių ir kitų asmenų elgesio principus reglamentuoja Asamblėjos narių Elgesio kodeksas³³. Respublikos Asamblėjos narių Elgesio kodeksas nustato bendrusius deputatų elgesio principus ir taisykles.

³¹ *Gedragcode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0044206/2020-09-22>

³² *Regeling toezicht en handhaving Gedragcode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0044207/2021-04-01>

³³ *Aprova o Código de Conduta dos Deputados à Assembleia da República*: <https://dre.pt/dre/detalhe/resolucao-assembleia-republica/210-2019-124879305>

Respublikos Asamblėjos narių statuto³⁴ 4 skyrius numato, kad Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komitetas yra atsakingas už Respublikos Asamblėjos narių elgesio priežiūrą ir įgyvendinamų elgesio principų pažeidimus bei vykdo procedūrinių pažeidimų tyrimus. Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komitetas yra nepriklausomas nuo kitų nuolatinių Respublikos Asamblėjos komitetų.

Remiantis Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komiteto darbo reglamentu³⁵, kiekvienas parlamento narys, pareigūnas arba darbuotojas gali pateikti skundą dėl Respublikos Asamblėjos narių elgesio kodekso pažeidimo. Skundai Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komitetui turi būti pateikiami raštu arba elektroniniu būdu. Prasidėjus procedūriniam tyrimui dėl pažeidimų, Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komitetas privalo informuoti suinteresuotas šalis apie vykdomą tyrimą ir tyrimo eigą tam, kad dalyvaujančios šalys turėtų galimybę susipažinti su vykdomu tyrimo procesu. Prieš užbaigiant procesinį tyrimą ir priimant sprendimą, Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komitetas privalo išklausti poziciją asmens, kuriam pareikšti įtarimai. Pažymėtina, kad asmuo savo poziciją taip pat gali išreikšti ir raštu. Svarbu paminėti ir tai, kad pagal Respublikos Asamblėjos narių statuto 11 ir 21 straipsnių nuostatas, Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komitetas gali svarstyti teismo institucijų prašymus, susijusius su Respublikos Asamblėjos nariais. Tačiau tokio pobūdžio nagrinėjimas galimas tik tada, kai kompetentinga teismo institucija arba proceso tyrėjas pateikia tinkamus prašymus dėl tyrimo pradėjimo.

Po atlikto Respublikos Asamblėjos procedūrinio tyrimo Parlamento skaidrumo ir deputatų statuto komitetas, nustatęs Respublikos Asamblėjos nario pažeidimą, gali Respublikos Asamblėjos nariams siūlyti panaikinti Respublikos Asamblėjos nario neliečiamybę.

Asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės rekomendacijos, turi teisę per 10 dienų nuo pranešimo gavimo datos pateikti apeliacinį skundą.

Prancūzija

Prancūzijos Nacionalinės Asamblėjos narių ir kitų asmenų elgesio principus reglamentuoja Nacionalinės Asamblėjos darbo tvarkos taisyklės³⁶, kurių 14 skyrius nustato Nacionalinės Asamblėjos narių Etikos kodekso principus.

Pagal Nacionalinės Asamblėjos darbo tvarkos taisyklių 70–80.6 straipsnių nuostatas, Nacionalinės Asamblėjos nariui gali būti taikomos drausminės nuobaudos ir atliekami procedūriniai tyrimai, jeigu asmuo:

- dalyvavo demonstracijose, trikdančiose viešąją tvarką;
- kreipėsi į savo kolegas, siekiant juos įžeisti, išprovokuoti ar grasinti susidoroti;
- ragino naudoti smurtą viešame Nacionalinės Asamblėjos posėdyje;
- įžeidė arba provokavo Nacionalinės Asamblėjos pirmininką;
- įvykdė fizinį užpuolimą Nacionalinės Asamblėjos teritorijoje;
- įžeidė, provokavo arba grasino susidoroti su Respublikos prezidentu, ministru pirmininku, vyriausybės nariais.

Nacionalinės Asamblėjos darbo tvarkos taisyklėse reglamentuota, kad Nacionalinės Asamblėjos Etikos pareigūnas kartu su Nacionalinės Asamblėjos pirmininku vykdo parlamento narių elgesio priežiūrą, atlieka procedūrinius tyrimus dėl deputatų elgesio principų pažeidimų ir taip pat vykdo kitus procedūrinių pažeidimų tyrimus. Tyrimas dėl deputatų elgesio principų pažeidimų gali

³⁴ *Estatuto dos Deputados*: <https://dre.pt/dre/legislacao-consolidada/lei/1993-34556175>

³⁵ *Denominação, composição, atribuições e competências*:

https://www.parlamento.pt/sites/COM/XIVLeg/14CTED/Apresentacao/Documents/Regulamento-CTED-Regras-Procedurementos_13.04.2021.pdf

³⁶ *Règlement de l'assemblée nationale*:

https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/divers/texte_reference/02_reglement_assemblee_nationale#D_Chapitre_XIV_91

būti pradėtas tada, kai yra gaunamas skundas dėl Etikos kodekso principų pažeidimo iš Nacionalinės Asamblėjos nario.

Po atlikto procedūrinio tyrimo Nacionalinės Asamblėjos Etikos pareigūnas, nustatęs deputato pažeidimą, gali Nacionalinės Asamblėjos nariams siūlyti patvirtinti šias drausmines nuobaudas:

- atimamas ketvirtadalis deputatui skirtos parlamentinės išmokos;
- nepasitikėjimo išreiškimas;
- mėnesiui arba 2 mėnesiams atimama pusė deputatui skirtos parlamentinės išmokos;
- padarytos žalos atlyginimas;
- laikinas draudimas dalyvauti Nacionalinės Asamblėjos posėdžiuose ir rūmuose iki 15 arba 30 posėdžių.

Po procedūrinio tyrimo pabaigos Nacionalinės Asamblėjos Etikos pareigūnas paskelbia tyrimo sprendimą. Asmuo, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės nuobaudos, turi teisę nesutikti su pateiktu sprendimu ir pateikti apeliacinį skundą. Po apeliacinio skundo pateikimo Nacionalinės Asamblėjos pirmininkas per du mėnesius turi priimti galutinį sprendimą dėl tyrimo eigos ir dėl priimtų Nacionalinės Asamblėjos Etikos pareigūno sprendimų. Nacionalinės Asamblėjos pirmininkas tyrimo metu gali išklausti atitinkamą asmenį ir organizuoti apeliacinį posėdį deputato prašymu. Pažymėtina, kad Nacionalinės Asamblėjos pirmininkas, priėmęs sprendimą patvirtinti deputato nusižengimą, gali skirti jam drausminę nuobaudą iš aukščiau paminėtų priemonių.

Slovakija

Nacionalinėje Radoje veikia du komitetai, kurie vykdo panašias funkcijas kaip Seimo Etikos ir procedūrų komisija – Mandatų ir imuniteto komitetas ir Nesuderinamos veiklos komitetas.

Šie komitetai sudaromi pagal tas pačias procedūras, kaip ir kiti Nacionalinės Rados nuolatiniai komitetai. Pagal Nacionalinės Rados Darbo tvarkos taisyklės³⁷, komitetų nariai skiriami pagal proporcinį atstovavimo frakcijoms principą.

Šių komitetų pirmininkai renkami slaptu balsavimu Nacionalinėje Radoje, o sprendimas priimamas ne mažesne kaip pusės posėdyje dalyvaujančių parlamento narių dauguma. Komitetų narių sudėtį tvirtina Nacionalinė Rada ne mažesne kaip pusės posėdyje dalyvaujančių parlamento narių dauguma.

Elgesio kodeksas

Parlamento narių elgesio kodekso Slovakijoje iki šiol nėra, nepaisant to, kad Slovakijos Rados Darbo tvarkos taisyklės numato, kad tokio pobūdžio teisės aktas turi būti priimtas.

Sankcijų taikymas parlamento nariams

Mandatų ir imuniteto komiteto pagrindinės funkcijos yra tirti parlamento narių drausmės pažeidimus. Drausmės pažeidimų tyrimai pradedami dėl:

- dėl pasisakymų, padarytų einant parlamento nario pareigas;
- dėl balsavimo už kitą parlamento narį;
- dėl šiurkštaus parlamento nario priesaikos sulaužymo;
- dėl Etikos kodekso pažeidimo;
- dėl Nacionalinės Rados posėdžio tvarkos pažeidimo.

Į Mandatų ir imuniteto komitetą kreiptis dėl tyrimo pradėjimo teisę turi:

³⁷ Act of the National Council of the Slovak Republic 350/1996 on Rules of Procedure of the National Council of the Slovak Republic: <https://secure.ipex.eu/IPEXL-WEB/download/file/082dbcc553cee8840153d12aa8850213>

- Nacionalinės Rados padalinys arba parlamento narys, kurio manymu, jį įžeidė kito parlamento nario pasisakymas, vykdant pareigas Nacionalinėje Radoje;
- parlamento narys, jeigu yra balsuojama už kitą parlamento narį;
- Nacionalinės Rados padalinys arba parlamento narys, esant įtarimams, kad parlamento narys šiurkščiai sulaužė priesaiką arba įtarus, kad jis/ji pažeidė Etikos kodeksą;
- Nacionalinės Rados Pirmininkas, jeigu parlamento narys pažeidė plenarinio posėdžio tvarką.

Mandatų ir imuniteto komitetas taip pat vykdo ir mandatų komiteto funkcijas, t. y. inicijuoja Nacionalinėje Radoje parlamento nario rinkimų teisėtumo patikrinimo procesą, svarsto klausimus dėl parlamento nario mandato panaikinimo ir parlamento narių atsistatydinimų prašymus. Komitetas taip pat vertina, ar parlamento narys prisiekė be išlygų, svarsto, ar duoti sutikimą sulaikyti parlamento narį, kai jis užtinkamas bedarantis nusikaltimą. Taip pat komitetas priima sprendimus, ar nutraukti parlamento nario darbo santykius, kurie yra sudaryti prieš parlamento nario valią.

Nesuderinamos veiklos komitetas nagrinėja šiuos klausimus:

- dėl su parlamento nario pareigomis nesuderinamų pareigų užėmimo;
- įsidarbinimo ar kitos veiklos vykdymo;
- piktnaudžiavimo parlamento nario pareigomis siekiant gauti naudos;
- interesų konflikto;
- turto deklaracijų nepateikimo.

Į Nesuderinamos veiklos komitetą gali kreiptis pats parlamento narys savo iniciatyva. Komitetas gali pradėti tyrimą ir gavęs pagrįstą skundą iš bet kokių šaltinių.

Mandatų ir imuniteto komitetas gali rekomenduoti parlamentui priimti sprendimą skirti parlamento nariui šias sankcijas:

- pasiūlyti parlamento nariui pateikti atsiprašymą (dėl įžeidžiančių pasisakymų). Jeigu parlamento narys atsisako pateikti atsiprašymą, skirti iki 1 000 eurų dydžio baudą;
- pareikšti papeikimą ir skirti iki 1 000 eurų dydžio baudą arba pasiūlyti parlamento nariui atsistatydinti (už balsavimą vietoje kito parlamento nario);
- pasiūlyti parlamento nariui atsistatydinti (už šiurkštų priesaikos sulaužymą);
- skirti iki 500 eurų dydžio baudą (už Etikos kodekso pažeidimą);
- skirti iki 2 000 eurų dydžio baudą (už parlamento plenarinio posėdžio tvarkos pažeidimą).

Nesuderinamos veiklos komitetas gali skirti parlamento nariui šias sankcijas:

- skirti piniginę baudą, kurios dydis priklauso nuo padaryto pažeidimo pobūdžio. Baudos dydis gali būti 1, 3, 6 arba 12 parlamento nario mėnesinio darbo užmokesčio dydžio. Vieno mėnesinio darbo užmokesčio dydžio bauda skiriama už turto deklaracijos nepateikimą. Trijų mėnesinių darbo užmokesčių dydžio bauda skiriama už klaidinančios arba nepilnos informacijos pateikimą turto deklaracijoje. 6 mėnesinių darbo užmokesčių dydžio bauda skiriama už nesuderinamų pareigų su parlamento nario pareigomis ėjimą, o 12 mėnesinių darbo užmokesčių dydžio bauda skiriama už neteisėtos naudos siekimą pasinaudojus parlamento nario mandatu ir kitus interesų konfliktus;
- panaikinti parlamento nario mandatą.

Pažymėtina, kad Mandatų ir imuniteto komitetas tik rekomenduoja parlamentui priimti sprendimą dėl sankcijų skyrimo. Parlamento sprendimą dėl sankcijų pritaikymo apskūsti nėra galimybės.

Slovėnija

Slovėnijos Valstybės Susirinkimo narių elgesio principus reglamentuoja Parlamento narių etikos kodeksas³⁸. Etikos kodeksas apibrėžia taisykles, kuriomis vadovautis privalo visi parlamento nariai, vykdydami savo darbo funkcijas Slovėnijos parlamente.

Pagal Parlamento narių etikos kodeksą, netinkamą parlamento narių elgesį arba Etikos kodekso pažeidimus nagrinėja parlamento pirmininko kolegija. Valstybės Susirinkimo pirmininkas arba Valstybės Susirinkimo vicepirmininkas, turintis įtarimų dėl Elgesio kodekso pažeidimų, parlamento pirmininko kolegijai gali teikti pasiūlymus dėl Kodekso pažeidimo vertinimo ir atitinkamo parlamento nario elgesio tyrimo. Procedūrinio tyrimo prašymas, tyrimo eigos dokumentai ir galutinių sprendimų priėmimo medžiaga yra vidinio pobūdžio ir nėra prieinami visuomenei.

Po atlikto procedūrinio tyrimo parlamento pirmininko kolegija, nustačiusi deputato pažeidimą, gali taikyti šias sankcijas (parlamento narių pritarimo ir patvirtinimo nereikia):

- pareiškia viešai neskelbiamą įspėjimą;
- pareiškia viešą įspėjimą;
- pareiškia viešą įspėjimą parlamento posėdžio metu.

Asmeniui, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės rekomendacijos, nėra numatytos apeliacinės sprendimo skundo galimybės.

Suomija

Eduskuntos Darbo tvarkos taisyklės³⁹ nenumato jokie parlamento padalinio (komiteto, komisijos ar kt.), kuris vykdytų parlamento narių etikos ir veiklos priežiūrą.

Gautus skundus dėl parlamento nario netinkamo elgesio nagrinėja Eduskuntos administracija.

Suomijoje nėra taikomo parlamento narių Elgesio kodekso. Pagal Suomijos Konstituciją⁴⁰, parlamento narys turi elgtis pagarbiai ir oriai bei nesielti įžeidžiančiai kitų asmenų atžvilgiu. Jeigu parlamento narys pažeidžia šiuos principus, tuomet Eduskuntos pirmininkas turi teisę į tai atkreipti dėmesį arba uždrausti parlamento nariui toliau kalbėti. Eduskunta turi teisę įspėti parlamento narį, kuris pakartotinai pažeidė posėdžio tvarką ir laikinai, ne ilgiau kaip dviem savaitėms, uždrausti jam dalyvauti plenariniuose posėdžiuose.

Eduskuntos frakcijos savo nuožiūra gali pritaikyti drausmines sankcijas savo nariams. Pavyzdžiui, frakcija gali nuspręsti savo narį įspėti, laikinai sustabdyti narystę frakcijoje arba pašalinti iš frakcijos.

Kai kurios sankcijos parlamento nario atžvilgiu gali būti pritaikytos Eduskuntos pirmininko arba Pirmininko tarybos, o ypač rimtais atvejais – paties parlamento. Jeigu parlamento narys pakartotinai be pateisinamų priežasčių nedalyvauja parlamento darbe, tuomet Eduskuntos Pirmininko tarybos siūlymu parlamentas gali priimti sprendimą nemokėti darbo užmokesčio už tam tikrą laikotarpį.

Švedija

2016 m. pabaigoje Riksdago pirmininko ir frakcijų vadovybės sprendimu buvo patvirtintas Riksdago narių Elgesio kodeksas, kuris nustato veiklos principus ir elgesio taisykles⁴¹. Vis dėlto šis Elgesio kodeksas nėra teisiškai privalomas, o jo taikymas yra grindžiamas prielaida, kad parlamento nariai turėtų juo vadovautis savo veikloje.

³⁸ *Etični kodeks za poslanke in poslance Državnega zbora Republike Slovenije*:

https://fotogalerija.dz-rs.si/datoteke/drugo/soj/eticni_kodeks/20_06_12_ETICNI_KODEKS.pdf

³⁹ *Parliament's Rules of Procedure*:

https://www.eduskunta.fi/EN/naineduskuntatoimii/Documents/RulesofProcedure_20150416.pdf

⁴⁰ *The Constitution of Finland*: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>

⁴¹ Code of conduct for members. *A Code of Conduct for the members of the Riksdag*: <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/the-members-pay-and-conditions/code-of-conduct-for-members/>

Elgesio kodekse yra pateikiamos rekomendacijos dėl interesų konflikto vengimo, finansinių interesų registravimo, papirkimo ir dovanų priėmimo. O rekomendacijos dėl nepageidaujamo ar netinkamo elgesio šiame dokumente tiesiogiai nėra pateikiamos.

Riksdago vadovybė ir parlamento frakcijų vadovai yra tiesiogiai atsakingi už Elgesio kodekso laikymosi užtikrinimą.

Vokietija

Vokietijos Federacinės Respublikos Bundestage dirbančių politikų ir pareigūnų pagrindines elgesio ir etikos taisykles nustato Bundestago narių įstatymas⁴². Įstatymas taip pat nustato Vokietijos Bundestago narių Elgesio kodeksą (Bundestago narių įstatymo 11 straipsnis).

Bundestago narių Elgesio kodekso 45–50 straipsniuose nustatyta pagrindinė Vokietijos Bundestago narių elgesio tvarka dėl viešųjų interesų ir konfliktų tvarkos laikymosi, finansinės informacijos atskleidimo, dovanų priėmimo, neuždirbtų pajamų ir honorarų gavimo.

Pagal Bundestago narių Elgesio kodekso 51 straipsnio nuostatas, Bundestago pirmininkas gali inicijuoti ir atlikti procedūrinį tyrimą dėl Elgesio kodekso pažeidimų. Bundestago pirmininkas, pateikęs skundą dėl tyrimo pradėjimo, turi teisę papildomai reikalauti informacijos, reikalingos sklandaus tyrimo vykdymui. Pažymėtina, kad papildoma informacija taip pat reikalinga tam, kad narys, kuriam pareikšti kaltinimai, galėtų paaiškinti ir patikslinti situacijos faktus, ir paprašyti frakcijos pirmininko pareikšti savo poziciją.

Bundestago narių Elgesio kodekso 44 straipsnyje nurodyta, kad po atlikto procedūrinio tyrimo Bundestago pirmininkas, nustatęs deputato pažeidimą, gali skirti ir siūlyti Bundestagui patvirtinti šias sankcijas:

- išpėjimą (jeigu nusižengimas buvo įvykdytas dėl asmeninio aplaidumo arba netyčinės klaidos);
- laikiną draudimą dalyvauti Bundestago posėdžiuose iki 30 dienų;
- finansinę baudą nuo 1 000 EUR iki 2 000 EUR.

Asmens, kuriam buvo skirtos ir patvirtintos drausminės rekomendacijos, ginčų sprendimo ir apeliacijos skundo nagrinėjimo jurisdikcija priklauso Federaliniam Konstituciniam Teismui.

Bundestago Rinkimų priežiūros, imuniteto ir darbo tvarkos procedūrų komitetas⁴³, be kita ko, yra atsakingas ir už procedūrinių konfliktų dėl parlamento darbo tvarkos taisyklių išaiškinimą. Pagal Bundestago Darbo tvarkos taisyklių⁴⁴ 127 straipsnį, jeigu plenarinio posėdžio metu kyla abejonių dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo, tuomet Bundestago pirmininkas priima sprendimą dėl tokio klausimo. Kitais atvejais, išaiškinimą dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo priima Rinkimų priežiūros, imuniteto ir darbo tvarkos procedūrų komitetas. Bundestago pirmininkas, nuolatinis komitetas, frakcija, vienas ketvirtadalis Rinkimų priežiūros, imuniteto ir darbo tvarkos procedūrų komiteto narių arba 5 proc. visų Bundestago narių turi teisę prašyti, kad sprendimą dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo išaiškinimo priimtų Bundestagas. Jeigu tokio prašymo nėra, galutinį sprendimą dėl Darbo tvarkos taisyklių taikymo išaiškinimo priima Rinkimų priežiūros, imuniteto ir darbo tvarkos procedūrų komitetas.

⁴² *Members of the Bundestag Act*: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_abgg/englisch_abgg.html

⁴³ *Deutscher Bundestag. Ausschuss für Wahlprüfung, Immunität und Geschäftsordnung*: <https://www.bundestag.de/go>

⁴⁴ *Deutscher Bundestag. Rules of Procedure of the German Bundestag and Rules of Procedure of the Mediation Committee*: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80060000.pdf>

Parengė
Informacijos ir komunikacijos departamento
Tyrimų skyriaus patarėjas
Mindaugas Skačkauskas
Tel. (8 5) 239 6193, el. p. mindaugas.skackauskas@lrs.lt

Patarėja Laura Švelnytė
Tel. (8 5) 239 6173, el. p. laura.svelnyte@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija.

Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą.

Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2023